

Seleucia

Sayı XIV - 2024

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XIV

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsayınlanı, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

<http://www.seleuciadergisi.com>

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yeğül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Yavuz Yeğün

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Koroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yeğül
Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Fiğen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Merih Erek
Doç. Dr. Kasım Oyarçın
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğün
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: XIV
Yıl: 2024

ISSN: 2148-4120
ISBN: 978-625-6925-52-6

Yazışma Adresi

Dr. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33343 Mersin - Türkiye.
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E-posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık - Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.
Dağ. Paz. Gıd. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginyayinevi.com
E - posta: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Dijital Baskı Merkezi (Osman Sami Solak)
İvedikköy Mh. 1492. Cd. Yenimahalle / AN-
KARA
Tel: 0533 577 6514
Matbaa Sertifika No: 70810

Teknik Düzenleme

Arş. Gör. Burak Erdem

Dağıtım

Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XIV | Mayıs 2024

A Comment on the Two Mold-Blown Glass Vessels from Anatolia: Christian Affiliations in Roman Imperial Glass

Anadolu Buluntusu Kalıba Üfleme İki Cam Vazo Konusunda Bir Yorum: Roma İmparatorluk Dönemi Camcılığında Hristiyanlıkla İlgili Çağrışımlar
Emel Erten – Güven Sevencan
11

Isaura Territoriumu'ndan Yeni Bir Yazıt
A New Inscription From Isaura's Territorium
Osman Doğanay - Murat Aydaş
23

2017-2019 Lebedos Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Siyah Firnisli Attika Seramikleri
Attic Black-Glazed Pottery from Lebedos Discovered During Archaeological Surveys from 2017 to 2019
Figen Çevirici-Coşkun
31

Ahlat Müzesi'nden Bir Grup Urartu Eseri
A Group of Urartian Artifacts from Ahlat Museum
Bilcan Gökçe - Mikail Ercek - İlhan Kılıç
65

Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları
Heracleia Pontica Amphorae from Sinop Balatlar Church Excavations
Gülseren Kan Şahin – Ebru Batmaz
85

Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Avanos ve Çevresi: Geç Hellenistik Dönemden Geç Antik Çağ'a
Avanos and its Environs in the Light of Recent Archaeological Research: From the Late Hellenistic Period to Late Antiquity
Handan Yıldızhan
119

Trade Relations of Tarsus in the Light of Amphora Finds: From Roman Imperial Period to Late Antiquity
Amphoralar Işığında Tarsus'un Ticari İlişkileri: Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağlar
Erkan Alkaç
149

British Museum'da Bulunan Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı Bir Büst
The Bust with Phrygian Cap and Yashmak in the British Museum
Meral Hakman
167

Eminler Höyük Erken Tunç Çağı III Seramik Buluntuları ve MÖ III. Binyıl Sonlarında Karaman Ovası
Eminler Höyük Early Bronze Age III Pottery and Karaman Plain at the End of the 3rd Millennium BC
Yalçın Kamış – Tuğçe Şener
187

A Stamped Rhodian Amphora from the British Museum: A New Eponym-Fabricant Couple
British Museum'dan Müburlü Bir Rhodos Amphorası: Yeni Bir Yönetici-Üretici Çifti
Erkan Alkaç – Handegül Canlı
217

Sisan Höyük'ten Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri
Hellenistic and Roman Pottery from Sisan Höyük
Hatice Körsulu – Cemile Gültekin
229

Koloe (İzmir-Kiraz) Buluntusu Roma Heykeltıraşlık Eserleri Üzerine Yorumlar
Comments on the Roman Sculpture from Koloe (Kiraz - İzmir)
Ali Özkan
273

Büyük Deller Hellenistik Dönem Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler
Preliminary Analysis of the Hellenistic Pottery from Büyük Deller
Burcu Tüysüz - Işıl Demirtaş - Pınar Çaylı
297

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium
A Group of Terracotta Unguentaria from Akşehir Nasreddin Hodja Archaeology and Ethnography Museum
Nizam Abay – Cüneyt Öz
329

PRAEFATIO

Seleucia'nın 2024 yılı, XIV. sayısını okurlarımıza sunmaktan ve bu sayıda da seçkin arkeolojik çalışmalara yer vermekten dolayı gurur ve mutluluk duymaktayız.

Seramik çalışmalarının ağırlıklı olduğu bu sayımızda özellikle de Orta Anadolu seramik buluntuları konusundaki çalışmalara yoğunluklu olarak yer verilmektedir. Cappadocia'daki Aksaray Büyük Deller kazısı ile Lycaonia bölgesindeki Karaman Sisan Höyük kazısı seramiklerine ilişkin makalelerin yanında Karaman Eminler Höyük araştırmalarında tespit edilen Erken Tunç Çağı III seramik buluntularına ilişkin çalışma bölge tarihinin çok daha erken evrelerini yansıtmakta; MÖ üçüncü binyıl sonlarında Karaman Ovası yerleşimleri konusunda aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Yine Orta Anadolu arkeolojisini aydınlatan verileri içeren bir makale de Cappadocia'da Avanos ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarının sonuçlarını okuyucularımıza sunmaktadır. Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi koleksiyonunda yer alan bir grup pişmiş toprak unguentarium'un ele alındığı çalışmada incelenen eserlerin birçoğu her ne kadar müzeye satın alma ve zoralık yolu ile ulaşılmış olsalar da bunların bir kısmının Akşehir'de ele geçmesi, karşılaştırmalar yapma imkanını vermekte ve bölgenin MÖ birinci yüzyıl ortaları ile MS ikinci yüzyıl arasındaki tarihine ışık tutmaktadır.

Bu sayıda sadece Orta Anadolu değil, diğer bölgelerinden gelen seramikler konusundaki çalışmalara da yer verilmektedir. Tarsus buluntusu Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağ amphoraları bağlamında kentin diğer bölge ve merkezlerle kurduğu geniş ilişki ağı ile ilgili sonuçlara ulaşılmakta; Batı Anadolu seramik çalışmaları ise Lebedos yüzey araştırmalarında ele geçen siyah firnisli Attika seramikleri ile temsil edilmektedir. Karadeniz bölgesi arkeolojisini yansıtan bir seramik çalışması "Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları" başlığını taşımaktadır. British Museum koleksiyonundaki mühürlü bir Rhodos amphorasından yola çıkılarak, Hellenistik Dönem'deki yönetici-üretici bağlantısı konusuna yaklaşımlar getirilen çalışmanın da okuyucularımızın ilgisini çekeceğini ümit etmekteyiz.

Seleucia'nın XIV. sayısında heykeltıraşlık çalışmalara da yer almaktadır. Bunlardan ilki, Tire Müzesi'nde bulunan İzmir-Kiraz (Koloe) buluntusu Roma heykeltıraşlık eserlerine ilişkindir. Bunların kökenlerinin Philadelphia heykel üretim merkezine dayandığı önerilmektedir. British Museum'da bulunan Phryg başlıklı ve yaşmaklı

büst ayrıntılı olarak değerlendirildikten sonra eserde bir kadının betimlenmekte olduğu ve bunun bir Parthia personifikasyonu olduğu önerisinde bulunmaktadır.

Bu sayıda cam çalışmalarına ilişkin tek makalede Anadolu buluntusu olan ve kalıba üfleme tekniğinde yapılmış iki cam vazoyorumlanmakta ve bunların Hıristiyanlıkla ilgili olan çağrışımları ele alınmaktadır.

“Isaura Territorium’undan Yeni bir Yazıt” başlıklı makalede bir Pers adı olarak değerlendirilen Sisiphernes’in yer aldığı Roma İmparatorluk Dönemi heykel kaidesi üzerindeki yazıt tanıtılmaktadır. Doğu Anadolu’nun Demir Çağı’nı yansıtan bir çalışma olarak “Ahlat Müzesi’nden Bir Grup Urartu Eseri” başlıklı makalenin araştırmacılara çeşitli malzeme grupları üzerinde yaptıkları çalışmalarda fayda sağlayacağını düşünüyoruz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Doç. Dr. Yavuz Yeğin

PREFACE

In Seleucia's 2024 issue we are proud and happy to present many distinguished archaeological studies. This issue focuses mainly on pottery studies, particularly on the finds from Central Anatolia such as the material from Aksaray Büyük Deller excavations in Cappadocia or Karaman Sisan Höyük excavations in Lycaonia. Early Bronze Age III pottery discovered in Karaman Eminler Höyük provides data on much earlier phases of the history of the Karaman Plain providing enlightening information about the Karaman Plain in the late third millennium BC. Another illuminating article on the archeology of Central Anatolia presents to our readers the results of the surface surveys carried out in Avanos and its surroundings in Cappadocia. Although many of the terracotta unguentaria studied in another article in the collection of Akşehir Nasreddin Hoca Archeology and Ethnography Museum reached the museum through purchase and confiscation, the fact that some of them were recovered in Akşehir makes it possible to make comparisons and sheds light on the settlement history of the region between the mid-first century BC and the second century AD.

This issue includes studies on pottery not only from Central Anatolia but also from other regions. The study on the Roman Imperial and Late Antique amphorae found in Tarsus reveals the wide network of relationships established by the city with other regions and centers. Western Anatolian finds are represented by an article on the black glazed Attic pottery found in the Lebedos surface surveys and Black Sea region by another study on the Heracleia Pontica amphorae discovered in Sinop Balatlar Church Excavations. We hope that the study, which approaches the issue of the manager-producer connection in the Hellenistic Period, based on a sealed Rhodian amphora in the British Museum collection, will attract the attention of our readers.

This issue also includes articles on ancient sculptures. The first example is related to the Roman sculptural pieces found in Izmir-Kiraz (Koloë) now in the collection of Tire Museum. It is suggested that they are the works of sculpture production center in Philadelphia. After a detailed evaluation of the bust with Phrygian cap and yashmak (veil) in the British Museum, it is suggested that the work depicts a woman and is a Parthia personification.

The only article on glass is a comment on two Roman mold-blown glass vessels found in Anatolian findspots and with possible Christian connotations.

The inscription on the Roman Imperial Period statue base mentioning Sisiphernes, which is considered a Persian name, is introduced in another article. As a study reflecting the Iron Age of Eastern Anatolia, we think that the article titled “A Group of Urartian Artifacts from the Ahlat Museum” will benefit researchers in their studies on various material groups.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Editor in Chief)

Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğın

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

British Museum'da Bulunan Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı Bir Büst

Meral Hakman*

Öz

Bu yayının konusu British Museum'da sergilenen Phryg başlıklı ve yaşmaklı bir büsttür. Büstün başında Phryg başlığı ve onun üzerinde başlığın formunu bozmayacak şekilde sarılmış ve fazlası omuzlarına indirilmiş örtüsü bulunmaktadır. Örtünün altından çıkan saçları alın merkezinden ikiye ayrılarak kulak hizasına doğru yumuşak ve dalgalı bir biçimde getirilmiştir. Büstün kulak hizasından alt dudağın altına getirilerek çenesini, boynunu ve göğüs kısmını kapatan bir yaşmağı vardır. Eserin yüzünde herhangi bir deri ya da konsantrasyon kırışıklığı verilmemiştir. Stilistik olarak ve proporsiyon bakımından büste ideal bir görüntü yakalanmıştır. Bakışları aşağıya doğru yönelmiş, odaklanmış, oldukça sakin ve durgun bir şekilde tasvir edilmiştir.

British Museum büstü cinsiyeti, kimliği ve yapılış amacı ile ilgili farklı tanımlamaların olması ve daha önce bağımsız bir yayında olmayışı nedeniyle konu olarak tercih edilmiştir. Phryg başlıklı ve yaşmaklı büst için mevcut kataloglarda Adonis, (Adonis adıyla) Bakkhus, Paris, Persia personifikasyonu, bir Pers erkeği ya da bir Pers kadını/kraliçesi gibi birbirinden oldukça farklı tespitlerde bulunulmuştur. Buna göre bu yayının amacı büstün cinsiyeti ve kimliğiyle ilgili doğru tespiti yapabilmektir. Bu nedenle büstün, Roma İmparatorluğu'nun heykeltıraşlık ve propaganda geleneğiyle yapılan karşılaştırma ve değerlendirmeleri yayının yöntemini oluşturmuştur. Sonuç olarak çalışmaya konu olan büstün olasılıkla Hadrianus-Antoninus Pius dönemlerinde yapılmış bir kadın ve Parthia personifikasyonu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Personifikasyon, Büst, Parthia, Phryg Başlığı, Yaşmak.

The Bust with Phrygian Cap and Yashmak in the British Museum

Abstract

The subject of the present paper is a bust with a Phrygian cap and *yashmak* which is currently being displayed at the British Museum. The bust features a Phrygian cap on the head, with a cloth draped over it in a way not to deform the cap's shape, cascading down the shoulders. Hair emerges from under the cloth, gently splitting from the centre of the forehead and flowing softly and wavy towards the ears. The bust wears a veil starting at ear level, extending below the lower lip, and covering the chin, neck, and chest. The face of the artwork does not depict any wrinkles or visible

* Doç. Dr. Meral Hakman Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Aksaray - Türkiye. E-posta: meralhakman@gmail.com, Orcid no: 0000-0001-5968-7941

signs of aging. The bust achieves a stylistically and proportionally ideal representation. The gaze is directed downwards, focused, portraying a tranquil and composed expression.

The present paper features the aforementioned British Museum piece as there are conflicting descriptions regarding the gender, identity, and purpose of the bust, as well as the lack of an independent publication on it. In the available catalogues for the bust, various identifications have been made such as Adonis, Bacchus (under the name Adonis), Paris, a personification of Persia, a Persian man, or a Persian woman/queen. Therefore, the present paper aims to identify the sex and identity of the bust correctly. The available comparison and evaluation conducted in accordance with sculpture and the propagandistic character of Roman Empire shape the methodology of the paper. As a result, it has been concluded that the bust in the present paper is likely a female depiction made during the periods of Hadrian and Antoninus Pius and represents the personification of Parthia.

Keywords: Personification, Bust, Parthia, Phrygian Cap, Yashmak.

Giriş

Bu yayın, British Museum'da 1805.0703.78 envanter numarasıyla bulunan Phyrge başlıklı ve yaşmaklı büstü¹ (Lev. 1) konu olarak ele almaktadır². Büst, daha önceden Roma'da -adını Kardinal Felice Peretti Montalto'dan alan- Villa Montalto olarak bilinen Papa V. Sixtus'un villasında³ yer almıştır. Yayına konu olan büst, bazı katalog kitaplarda yer almış, kısa tanımlamalar yapılmış fakat bu yayınlarda büstün cinsiyeti ve kimliğiyle ilgili farklı adlandırmalarda bulunulmuştur. Büstün kimliğiyle ilgili bu belirsizlikler ve farklı görüşlerin olması dolayısıyla eser, bu yayının konusu olmuştur. Buna göre bu yayında büstle ilgili iki temel ve farklı soruya cevap aranmış ve sonuca ulaşılmıştır. Bu soruların ilki eserin cinsiyeti ile ilgili olarak büstün bir kadına mı yoksa bir erkeğe mi ait olduğudur. Diğeri ise eserin hangi gerçek ya da mitolojik karakteri temsil ettiği sorusudur. Buna göre bu yayında büstün cinsiyeti ve kimliğiyle ilgili yöneltilen sorulara yanıt aranmış, bu temsili imajın ifade ettiği esas anlam değerlendirilip tartışılmıştır.

- 1 Eserin fotoğrafları ve envanter bilgileri ticari kullanımlar haricinde olmak üzere, bilimsel yayınlarda kullanılmak şartıyla British Museum tarafından tamamen açık erişime sunulmuştur. Bu nedenle eserin akademik olarak çalışılmasına olanak sağlayan British Museum yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkür ederim.
- 2 Büstü Barwell Browne isimli bir kişi 1795 Mart'ında 42 pounda satın alır. P.E. Townley ise 17 Mart 1796 tarihinde Browne'ye Hadrianus büstüyle beraber *örtülü Adonis* için 168 Pound ödeyerek ondan satın almıştır. Büst 1805 yılında British Museum'a dahil olmuştur. Büst için bkz. British Museum 2023.
- 3 Villa Montalto, adını Kardinal Felice Peretti Montalto'dan almıştır ve Roma'da Lazio Bölgesi'nde bulunur. 1576 yılında Mimar Domenico Fontana tarafından inşasına başlanan bu yer, üzüm bağları, antik kalıntılar ve Erken Hristiyanlık Dönemi kiliseleri arasında Roma'nın uzun süre en ihtişamlı yapıları arasında yer almıştır. 1585 yılında papa seçilmesiyle V. Sixtus adını alan Felice Peretti, dönemin en geniş villasını yaptırır: Ribouillault 2011, 33-42.

Büst ilk tespitlerde ve sergilerde erkek olarak tanımlanmıştır. Buna göre Aphrodite ve Persephone'nin aşık olduğu ölümlü *Adonis*, Priamos'un oğlu Troyalı *Paris* ve son olarak Doğulu görüntüsüyle bir *Pers erkeğini* temsil ettiği düşünülmüştür. Diğer tanımlama ise bir kadına ait olduğu ve Persia personifikasyonu olabileceği açıklamasıdır. Büst ile ilgili bu ifadelerin yer aldığı yayınlar, eserin kısa tanımının bulunduğu katalog kitaplarıdır ve ayrı bir yayın olarak ve detaylı biçimde çalışılmamıştır. Bu kısa tanımlamalardan ilki A.H. Smith'e aittir. Smith'e göre *barbar tip* başlığında tanımlanan bu büste, *Adonis denebilirdi*. Fakat Smith, başında kidaris veya kyrbasia⁴ adı verilen bir Pers şapkası taktığını söylediği büstün kesinlikle bir kadına ait olduğunu ve belki de Persia'nın bir kişileştirilmesi olabileceğini öne sürer⁵. Smith'in referans verdiği Bienkowski de eserin bir kadına ait olduğunu, Doğulu görüntüsüyle bir Pers kadını olabileceğini ifade etmiştir⁶. British Museum'un 1874 Yunan-Roma heykeltıraşlık eserleri kataloğunda bahsi geçen eserin görüntü itibarıyla Adonis olarak anıldığını fakat daha büyük ihtimalle Doğulu bir kraliçe olabileceği belirtilir⁷. Yine British Museum'un 1836 yılına tarihlenen bir başka yayınında eserin Adonis olarak tanımlanma şekli oldukça ilginçtir. Bu yayında *yüzün karakteri her iki cinsiyetin de genç güzelliğinden pay alır. Bu durum onun erkek ve dişi nitelikleriyle ve Adonis adıyla Bacchus'u temsil ettiğini gösterir*⁸ şeklinde bir açıklama yapılmıştır. British Museum'un 1844 tarihli bir başka yayınında da piramidal şapkasıyla büstün yine Adonis olduğu ifade edilmiştir⁹. Son olarak British Museum'un online kataloğunda ise eserin Paris ya da Adonis olarak tanımlandığı ancak saç biçiminden dolayı bir kadına ait olması gerektiği belirtilir. Buna göre büstün Persia'nın bir personifikasyonu ya da Yunan tarzında bir Pers kadını olabileceği ihtimalinden bahsedilir¹⁰. Tüm bu farklı tanımlamalar ve nitelendirmeler dolayısıyla eser cinsiyet ve kimlik karmaşası içindedir. Bu nedenle eserin detaylı bir şekilde tanımının yapılması stil özelliklerini belirleyecek, yapıldığı dönemi ve dönemindeki etkenlere, sanatsal geleneğe bağlı olarak kimliğini açığa çıkaracaktır.

Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı British Museum Büstü

Buluntu Yeri: Villa Montalto-Roma

Sergilendiği Müze: British Museum

Müze Envanter No: 1805.0703.78

Malzeme: İnce grenli beyaz mermer

4 Pers başlıkları için kullanılan daha genel tanım esasında tiaradır. Tiara farklı tipleri olan kraliyet taçlarını ifade eder. Strabon (Geog. 11.13.9) tarafından Tiara Orthe/Kidaris/Kyrbasia olarak adlandırılmaktadır. Herodotos (Hist. 5.49) da kyrbasia giydiklerinden bahseder: Wieshöfer 2012, 55 vd.

5 Smith 1904, 115, no. 1769.

6 Bienkowski 1900, 92-93.

7 British Museum 1874, 66.

8 Ellis 1836, 340-341.

9 British Museum 1844, 92.

10 British Museum 2023.

Ölçüleri: Yükseklik: 69.85 cm, **Kaideyle birlikte yükseklik:** 82 cm, **Genişlik:** 36 cm, **Derinlik:** 28 cm

Korunma Durumu: Büst, burun ve boyun kısmında restorasyon geçirmiştir. Başındaki örtünün sol ön kısmında, dudak kenarına yakın olmak üzere sol yanakta ve yine solda yaşmak üzerinde, başın çeşitli yerlerinde çok küçük kırıklar ya da bozulmalar söz konusudur.

Literatür: Smith 1904 115, no. 1769; Bienkowski 1900, 92-93; British Museum 1874, 66; Ellis 1836, 340-341; British Museum 1844, 92; British Museum 2023.

Tanım: Büst cepheden fakat çene kısmından belli belirsiz- hafif sağa yönelmiş bir şekilde tasvir edilmiştir. Gözleri daha belirgin bir biçimde hafif sağa doğru dönüktür ve odaklanmıştır. Sağa doğru hafif yönelim etkisini özellikle başındaki örtünün sağ kısmındaki döndürülmeyle sağlanan kumaş genişliği de vurgulamıştır. Büstün yüzündeki ifade enerjiden uzak, durağan ve oldukça sakin bir şekilde yansıtılmıştır.

Büstün başında bir Phryg başlığı yer almaktadır ve bu başlığın üzeri bir örtüyle kapatılarak farklı bir düzenleme yapılmıştır. Phryg başlığının üzerine getirilen bu örtü, sağdan ve soldan başlığı sarmış, fazlası omuzlara indirilmiştir. Buna göre sol taraftan getirilen kısım alına dökülen saçların hemen arkasından geçmekte; sağ taraftan getirilen kumaş ise soldakinin üstüne getirilerek uç kısmı aşağıya doğru indirilmiştir. Bu örtünme şekline ve altındaki başlıktan dolayı alına dökülen saçların gerisinde daha bombeli bir hat oluşmuştur ve başı çevrelemiştir. Esere cepheden bakıldığında başlığın uç kısmı tok bir şekilde hafif öne doğru getirilmiş olarak görülür. Başlığın üzerinde yer alan kumaş yataylamasına, yer yer incelen ya da kalınlaşan ve birbirine paralel kumaş kırışıklığı meydana gelecek şekilde düzenlenmiştir. Bu kırışıklıklar başlığın ucuna doğru biraz daha sıklaştırılmıştır. Phryg başlığı üzerindeki örtünün sağda ve solda bulunan kumaş fazlası birbirine simetrik olmayan bir şekilde aşağıya doğru indirilmiştir. Sol taraftaki parça, saçların bitimine yakın olacak şekilde başlayarak -dışta kalan parça hafif dalgalandırılarak- omuza indirilmiştir. Sağdaki ise saçların bitimiyle beraber döndürülerek cepheden ve açık bir şekilde verilmiştir. Başın hafif sağa dönük görüntüsünde özellikle bu betimlemenin de etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Örtünün altından çıkan saçları alnın merkezinden ayrılarak kulak hizasına doğru dalgalı bir şekilde döndürülerek yapılmıştır. Düz profilli alnından sonra düz bir hatla gelen burnu, burun kökünden itibaren sert bir şekilde başlayan keskin kaşları vardır. Sağ göz kapağı sola göre daha dar tutulmuştur ve badem gözlüdür. Göz altı, şişkinlik şeklinde vurgulanmıştır. Alt dudağı üste göre daha etli ve alt kısmından hafif dışa dönüktür. Yüzünde herhangi bir deri ya da konsantrasyon kırışıklığı yoktur. Yüz hattının zarif bir şekilde ifade edilmesi büste kesinlikle feminen bir görüntü kazandırmıştır.

Kulak hizasına getirilen saçların bitiminden itibaren yaşmak kısmı başlar ve alt dudağın hemen altından geçen yaşmak şeffaf bir şekilde geçirilerek düzenlenmiştir. Çenenin altına kadar aynı şeffaflıkta ve birbirine paralel gelen kumaş kıvrımları zarif bir şekilde yerleştirilmiştir. Bundan sonraki kısımda yani boyun ve göğüs kısmına doğru yaşmağın biraz daha kalın bir kumaş görüntüsünde olduğu görülür. Yaşmak bu kısımda da paralel

ve hareketli kumaş kıvrımlarıyla verilmiştir. Yaşmağın paralelliği sağdan ve soldan getirilen kumaş kıvrımlarının birbiri ardına düzenli sıralanmasıyla sağlanmıştır. Dolayısıyla her iki taraftan getirilen kumaşın boynun bitiminden itibaren muazzam bir estetik görüntüye ulaştığı görülür. Büstün tanımlanan bu tipolojik özellikleri, idealizmi, uyumu, zarafeti ve güzelliği Yunan sanatının MÖ 5. ve 4. yüzyılının etkisiyle, özellikle imparatorluk döneminde propaganda maksatlı ustaca kullanılan Roma klasisizmini¹¹ yansıtmaktadır.

Cinsiyet Tespiti ve Tipoloji

Büst ile ilgili birçok soruya cevap ararken ilk tespit edilmesi gereken husus ve dolayısıyla eserin yapılma amacına, kimliğine ulaşılmasını sağlayacak olan cinsiyetinin tespit edilmesidir. Eserin farklı kataloglarda ya da sergilerde tanımlanmasında da görüldüğü üzere büstün bir erkeğe ya da kadına mı ait olduğu tartışmalıdır. Bu nedenle eserin kimliğini tespit edebilmek için büstün hem sanatsal izlerini hem de yapıldığı dönemin siyasi durumunu ve buna bağlı olarak gelişen sanatsal geleneğini de beraber değerlendirmek gerekmektedir.

İlk olarak eserin başında yer alan başlıkla ilgili bazı hususlara açıklama yapılmalıdır. Yukarıda değinildiği üzere büstle ilgili tanımlarda eserin başında Pers ya da Phryg başlığı, kidaris ya da kyrbasia gibi farklı başlıkların olduğundan bahsedilir. Pers başlığı yanlışlığı, aslında Phryg başlığının Pers coğrafyasında sıklıkla kullanılmasından kaynaklı bir ifade farklılığıdır. Esasında Pers ifadesiyle tanımlanan Phryg başlığından farklı değildir. Kidaris ya da Kyrbasia ise krali bir simge olan ve tıranın bir türüne gönderme yapan bir şapkadır. Buna göre büstün başında yer alan ve örtüyle üstünün kapatıldığı bu başlık adını doğduğu topraklardan almış olan Phryg başlığıdır. Bu başlığın kökeni her ne kadar Phrygler olsa da Medler, Persler, Parthlar, İskitler, Thrakialılar ve Yunan gibi birbirinden farklı toplumların eserlerinde farklı karakterlerin tasvirinde karşımıza çıkmaktadır¹² ve başlık bu yaygın kullanımı sayesinde evrensel bir karakter kazanmıştır. Eski Çağ'da Phryg başlığı takar şekilde tasvir edilenlerin başında Mithra¹³, Bendis, Paris, Perseus, Attis, Aeneas, Ganymede, Amazonlar ve Orpheus¹⁴ gelmektedir. Heykeltıraşlık eserleri, vazolar ya da sikkelere bakıldığında Yunan ve Roma'nın Phryg şapkasını mitolojik karakterler dışında kendilerinden olmayan gerçek kişilerin ya da onlara yapılan göndermelerin tasvirlerinde kullanmayı tercih ettikleri görülür. Dolayısıyla Phryg başlığının farklı toplumlar tarafından gerçek kişiler ya da mitolojik karakterlerin tasvirlerinde yaygın olarak kullanılması, onu tek bir ırka veya kökene ait belirteç olmaktan

11 Roma klasisizmi için bkz. Elsner 2006, 270-297.

12 Şare-Ağtürk 2014, 66-67.

13 Pers tanrısı Mithra'nın yardımcıları ilkbahar ve sonbahar ekinokslarını temsil eden, meşale taşıyıcıları Cautes ve Cautopates de Phryg başlığı ile betimlenmektedir. Bu konu hakkında Bkz. Hannah 1996, 177 vd.. Phryg başlığı sanatta en çok Mithra ile özdeşleşmiştir. Özellikle Tauroktoni'nin anlatıldığı kabartmalarda Phryg başlığı takmış olarak tasvir edilen Mithra'nın boğa ile olan sahnesi tüm Eski Çağ'da oldukça aşinadır. Bu örnekleri Suriye'den Napoli'ye, Bologna'ya kadar geniş bir alanda görmek mümkündür: Frothingham 1918, 54-62. Dolayısıyla sanatta Phryg başlığının en iyi tanıtımının tanrı Mithra yoluyla yapılmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

14 Sezer 2015, 125.

çıkarmıştır. Ancak Yunan ve özellikle Roma sanatında Phryg başlığı takan karakterlerin Doğu kökenine bir gönderme olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Örneğin Roma Forumu'nda yer alan, MS 203 yılında inşa edilen ve kabartmaları Roma-Parth savaşlarıyla ilgili olan Septimius Severus Zafer Taki'nda, Parth tasvirlerinin Phryg şapkasıyla tasvir edildiği¹⁵ görülür. Bir başka örnek Aphrodisias Sebasteion'da¹⁶ bulunan Akhilleus-Penthesilea heykel grubunun siyasi bir çeşitlemesi olan Nero ve Armenia heykeltıraşlık grubudur¹⁷. Aslı Akhilleus'un kollarında yığılıp kalmış olarak Penthesilea'nın tasvir edildiği heykel grubunda Phryg başlığıyla tasvir edilen Penthesilea aslında Armenia'yı temsil etmektedir. Siyasi gücün ve askeri başarının en iyi örneklerinden olan bu heykel grubunda Doğulu bir karakter için yine Phryg başlığının tercih edilmesi Roma'nın sanatta bu başlıkla Doğu kökenini bilinçli olarak vurguladığını gösterir. Ayrıca bu heykel grubu ile Roma, imparatorluğun Doğu sınırını da göstererek siyasi propogandasını yapmıştır. Sonuç olarak Phryg başlığı Roma'nın kendilerinden olmayı, zaferlerini ya da karşı tarafın yenilgisini gösterme amacına hizmet etmiştir.

Büstün cinsiyetinin tespitinde ele alınacak bir başka konu çenesine kadar getirilmiş olan yaşmağıdır. Günümüze kadar özellikle Doğu toplumlarında görülen yaşmağın tam olarak kullanımı, kulak hizasından itibaren başlayarak burun da dahil olmak üzere yüzü ve boynu kapatan bir örtünme biçimi şeklindedir. Peçe olarak da bilinen yaşmak, günümüzde sadece kadınlara özgü bir imajı yansıtmaktadır. Fakat Eski Çağ'da Doğuya özgü bir örtü olan yaşmağın, özellikle heykeltıraşlık eserlerine bakıldığında, çoğunlukla erkekler tarafından kullanıldığı görülür. Yine günümüzde yaşmak dini amaçlı takılan bir örtü ve dini bir sembolü ifade ederken, İslamiyet'ten önce de kullanımı bilinen bu örtünme biçimi aslında dini bir anlam içermemektedir. Ayrıca Doğu medeniyetlerinin yanı sıra Eski Yunan ve Roma'da da kıyafetin yukarıda kalan kısmının başa geçirilerek başın örtülmesi ya da başın örtülmesi için ayrı bir örtünün kullanılması tüm antik uygarlıklarda görülürken yaşmak kullanımı bazı istisnalar dışında¹⁸ sadece Doğu kökenine işaret eder. İstisna olarak kabul edilen Batı kaynaklı örneklerin çoğunluğu da aslında Doğulu bir imajı işaret etmek için kullanılmıştır.

15 Bonanno 1976, 143.

16 Smith 1987, 89 vd.; Kent ve Sebasteion için bkz. Smith – Jacobs – Somersan 2022, 25-63.

17 Vasilyan 2017, 684.

18 Peçe ya da yaşmak ile ilgili istisnalar bu genellemeyi bozmayacak kadar azdır. Örneğin Cyrene'den bir heykeltıraşlık eserinde kadının başındaki örtüsü başın arka kısmında yer alır. Eserin ilginç ve oldukça estetik görünen özelliği ise bu örtünün sağ tarafından ince bir tülün yüzün sağ tarafına kadar getirilmesidir: Llewellyn-Jones 2003, 2. Bir diğer örnek Met Museum'da 1972.118.95 envanter numarasıyla bilinen bronz dansçıdır. Bu heykelcikte kadının başı kapalıdır ve vücudunu saran örtü, burnunun üzerinden geçirilerek bir yaşmak gibi kullanılmıştır: Met Museum 2023. Benzer örnekler Boston Güzel Sanatlar Müzesinde 01.7922 ve 01.7849 envanter numaralı eserlerde de görülür. Bu heykelcikler de dans eden ve yaşmaklı kadınlardır. Bahsi geçen bu örneklerde betimlenen kadınların hetaira ya da dansçı kadın tanımlamalarında hep Doğulu görüntüsünden bahsedilir. Dolayısıyla yaşmaklı bir kadın görüntüsü kendilerinden olmayan bir anlam içermektedir: MFA 2023a; MFA 2023b.

Yunan ve Roma'da başın örtülmesi din adamları ya da benzer durumlar dışında erkeklerde görülmezken¹⁹, Doğuda başın örtülmesi hem kadınlarda hem de erkeklerde karşımıza çıkmaktadır.

Cinsiyet tespitinde ise Phryg başlığının ve onun üzerindeki örtüsünün kullanımı ya da yaşmağı çoğunlukla erkek karakterler tarafından kullanıldığı için başka bir belirtece ihtiyaç duyulmaktadır. Görüldüğü üzere hem erkeklere hem de kadınlara özgü bu betimleme tarzı kesin olarak bir çıkarım yapılması için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle son olarak ve büstün cinsiyetinin tespitinde en önemli nokta alına dökülen saçlarıdır. Büstün alına dökülen saçları, alnın merkezinde birbirinden belirgin bir şekilde ayrık olacak şekilde düzenlenmiştir. Saçlar merkezden iki yöne doğru, kulak hizasına kadar muntazam ve zarif bir dalgalandırmayla getirilerek verilmiştir. Heykeltıraşlıkta örtünün altından çıkan ve alına dökülen saçların bu betimleniş şekli ile büstün cinsiyetinin bir kadına ait olduğu tespitinde bulunmak kesinlikle mümkündür. Bunun dışında yüzün genel karakterinin tüm bu belirtilen özellikleriyle beraber feminen bir görüntüye ulaşması da büstün cinsiyetinin kadın olduğu konusunda bir kanıt niteliği taşır.

Kimlik Tespiti ve Tarihlendirme

Büstün cinsiyetinin kadın olarak belirlenmiş olması, kimliğinin tespitinde Paris, Adonis gibi seçeneklerin doğal olarak tartışma dışında kalmasına neden olmaktadır. Aslında büstün başında yer alan Phryg başlığının tek başına esas alınıp, üzerindeki örtü ve yaşmağının görmezden gelinmesiyle Adonis ya da Paris olarak ifade edilmesi kimlik tespitinin yüzeysel bir öneri olduğunu da göstermektedir. Elbette bu tespitte büstün tüm tipolojik özellikleriyle ele alınarak sonuca ulaşılması en doğrusu olacaktır. Dolayısıyla Phryg başlığı, başlığın üstüne getirilen örtü ve yaşmağı ile örtünmesi bir bütün olarak ele alınmalıdır. Ancak bu büst için tek başına tipolojik çıkarım yeterli olmamış, başka sorulara ve yanıtlarına ihtiyaç duyulmuştur. Tipolojik tespitin yeterli olmayışının ardında yatan nedenlerin başında Doğu imajlı eserin Roma elinden çıkmış olması yatmaktadır. Dolayısıyla büstün kimliğiyle ilgili olarak iki farklı soruya cevap aranması gerekmektedir. İlki bu eserin Roma tarafından bakan bir gözle kimi temsil ettiği sorusudur. Fakat bu soruyu yanıtlayabilmek için ya da kimliğine yanıt ararken Roma'nın bu temsili ne amaçla kullandığı ve hangi amaca yönelik yaptığı sorusunu da cevaplamak gerekmektedir. Nihayetinde bu soruların cevapları eserin meydana getirilişinde yatan esas sebebi ortaya koyacaktır.

Öncelikle Roma'nın tasvirlerde Phryg başlığı kullanımını ve bununla ilgili geleneğini ele almak gerekmektedir. Phryg başlığı Roma döneminde düşük statüyü göstermek üzere birbirine zıt iki anlamda da kullanılmıştır²⁰. Örneğin bir Roma lahdi üzerinde Phryg başlığı ile betimlenmiş olan Paris ya da Orpheus ile Phryg başlığı takmış bir Pers ya da Parth'ın ifade ettiği alt anlam birbirinden farklı olmuştur. Esasında Phryg başlığı kullanımı sadece mitolojik

19 Llewellyn-Jones 2003.

20 Kim – Rose – Holzman – Morgan 2017, 41.

karakterler için geçerli olmuş, bir Romalı bu başlıkla tasvir edilmemiştir. Bunun en önemli nedeni ise Romalı olmak veya olmamak ile ya da barbar²¹ olmakla ilgilidir²². Dolayısıyla Roma, kendileri dışında kalanlar özellikle de fethettiği topraklar ya da mücadele içinde olduğu milletlerin tasvirlerinde düşük statüyü ifade etmek ve olasılıkla siyasi olarak kendi üstünlüklerini vurgulayarak karşısındakini küçümseme maksatlı bu tasvir aracını kullanmıştır. Bu siyasi ve dolayısıyla askeri propaganda düşmana, Roma ordusuna ve halkına imparatorun gücünü sergilemek için en iyi araçlardan biri olmuştur. Roma'nın Phryg başlıklı tasvirlerine bakıldığında ise yine karşımıza Doğu, özellikle de Armenia ve Parthia çıkmaktadır. Bahsi geçen Sebasteion ve Septimius Severus kabartmalarının yanı sıra Augustus'un Prima Porta yontusunun zırhında, Hadrianeum'da, imparatorluk dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde bu tasvirler ile karşılaşılır. Diğer taraftan Med, Pers ya da Parthların kendilerini betimleme şekline bakıldığında tiaralı ya da Phryg başlıklı ve yaşmaklı tasvirlerini sıklıkla görmekteyiz. Ancak yüzün burnun üstünden ya da altından kapatılarak örtüldüğü yaşmaklı tasvirler erkeklere aittir. Kadınlar başları -kumaşın fazlası omuzlarından aşağıya sarkacak şekilde örtülü fakat yaşmaksız tasvir edilmiştir.

Med, Akhamenid ve Parth İmparatorluğu dönemlerinde kadınların giyimleri ve örtüleriyle ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Bunun başlıca nedeni kabartmalarda çok nadir tasvir edilişleri ve bağımsız heykeltıraşlık eserlerinde onlara ait örneklerin olmayışdır²³. Ancak kendi toprakları dışındaki çağdaş bazı örnekler yoluyla kadınların giyim tarzları hakkında bilgi sahibi olunur. Nadir olmak üzere bazı Greko-Pers mühürler, kaplar ve fildişi objeler, Satrap Lahdi ve Anadolu'da Daskyleion'da MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen mezar steli üzerinde yer alan betimler sayesinde kadınların tasvirlerine rastlanılır. Uzun kıyafetli ve başları örtülü kadınların tasvirinde, başlarında Phryg başlığı kullanımı görülmez; ya sade bir şekilde başı kapatan bir örtü ya da bir kraliçe betiminde olduğu gibi örtüsünün üzerinde tacı yer almaktadır. Kendi toprakları dışındaki erkek tasvirleri de yine başlıklı ve yaşmaklı olarak görülür. Örneğin Daskyleion'da bulunan bir mezar stelinde elinde barsman ile tasvir edilen iki rahibin başları örtülmüş ve yüzleri burnun altından kapatılmıştır²⁴.

Bir başka örnek de İskender Lahdi üzerinden verilebilir. Lahdin av sahnelerinde ya da İskender ile olan mücadele tasvirlerinde Perslerin tiaralı ve dudakların üstünde ya da

21 Barbar kelimesi ilk defa Homeros'un İlyada'sında (2. 867) sadece bir defa geçer. Karyalıardan bahsederken onlara yabancı dilde konuşan anlamında *barbarophōnoi* demiştir. Bu ifadenin ilk başta dil bilimsel olarak kullanıldığı düşünülmüşse de zamanla küçümseyici bir anlam taşıdığı da görülmüştür. Eski Çağ'ın birçok şair ve yazarında geçen bu ifadenin *yabancı dilde konuşan ya da Yunan/Romalı olmayan, kendinden olmayan* anlamından çok bir küçümseme şekli olduğu açıktır. İçinde vahşi, kaba, saygısız gibi anlamları barındıran barbar kelimesi özellikle MÖ 5. yüzyıl sonundan itibaren bu olumsuz anlama doğru kaymaya başlamıştır: Isaac 2014, 117-118.

22 Kendinden olmayanla ilgili küçümseyen ya da barbar gören bu görüş ve tasvir geleneği Yunan sanatında erken dönemlerden itibaren ve sıklıkla tercih edilen bir durum olmuştur. Bunun bilinen ilk ve sıkça tekrarlanan örneği Lapith-Kentaur mücadelesidir.

23 Gregoratti 2012, 190.

24 Tosun 2022, 414.

altında olacak şekilde yüzlerinin de örtülü olduğu görülür²⁵. Bu ve benzeri örnekler ile sıklıkla karşılaşılır fakat Persepolis'teki Apadana Kabartmaları²⁶ özellikle yaşmak kullanımı konusunda çok daha aydınlatıcı olacaktır. Apadana'nın Kuzey merdivenlerinde çene altına kadar yaşmaklı bir Magus tasviri yer alır. Doğu merdivenlerinde tasvir edilen Medlerin yüzleri çenelerine kadar örtülüdür. Esasında bu yaşmak görüntüsü, başlarında bulunan tiaranın kullanım tarzıyla ilgilidir. Yine Doğu merdiveninde yer alan Parth tasvirinde yaşmak ve başlık ayrı iki parça halindedir ve kat kat gösterilen yaşmak, çene altından itibaren yüzü çevrelemektedir. Başındaki başlığı farklı olmak üzere aynı cephede yer alan Aryan tasvirinde de yaşmağın yüzü çevrelemesinin Parth ile benzer şekilde verildiği görülür. Özellikle Apadana Kabartmaları ile karşılaştırma yaptığımızda yayına konu olan büstün İran coğrafyası kaynaklı olduğu hatta yaşmak kullanımının benzerliği ile bir Parth tasviri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Roma'nın daimi düşmanı ve sürekli mücadele içinde olduğu Parthları da çok iyi tanıdıkları bilinmektedir. Dolayısıyla bu büst kendi topraklarında erkeklerin imajını yansıtan fakat Roma'nın farklı bir amaçla biçimlendirdiği bir Parth kadınına işaret etmektedir. Bu noktada ise büstün Roma tarafından ne amaçla yapılmış olabileceği sorusu akla gelmektedir. Bu sorunun yanıtı ise Roma personifikasyon geleneğiyle karşılık bulur.

Roma personifikasyonu, imparatorluğun en güçlü siyasi propaganda araçlarından biri olmuştur. MÖ 4. yüzyıldan itibaren görülen personifikasyon²⁷ özellikle imparatorluk döneminde yoğun olarak kullanılmıştır. İmparatorluğun ve imparatorun gücünü göstermek için kullandıkları personifikasyonlar iki farklı şekilde karşımıza çıkar. İlki çoğunlukla sikkelerin arka yüzlerinde görülen *adalet*, *bereket*, *eşitlik* gibi soyut kavramların tanrılaştırılmasıyla yapılan dini kişileştirmedir. İkincisi ise Roma'nın hakimiyetinde olan eyaletlerin ya da savaştıkları, mücadele ettikleri milletlerin toponomik kişileştirmesidir. İlkinde doğrudan imparatorluğun ve yönetimin gücünü, karakterini gösteren soyut kavramların dini bir bakış açısıyla kişileştirmesi yapılmıştır. Fakat ikincisinin altında yatan anlam savaştıkları, mücadele içinde oldukları ülkelere karşı üstünlüklerinin yansıtılması amacına dönük bir personifikasyondur. Bu personifikasyonlar da farklı şekillerde ifade edilmiştir. Örneğin bir sikkenin arka yüzünde, yaptıkları savaş sonrasında bir ya da iki tutsak tropaion yanında/önünde elleri arkadan bağlı şekilde yerde otururken tasvir edilirdi²⁸. Ya da zafer kazanılan, boyunduruk altına alınan bir ülkenin personifikasyonu doğrudan bir büst olarak ya da bir kabartmada kendini gösterirdi. Tüm personifikasyonlar dikkate alındığında Roma imparatorluğunda toponomik kişileştirmelerin bir kadın görüntüsünde tercih edildiği anlaşılır. Çoğunlukla sikkelerde ve bazı kabartmalarda görülen erkek tasvirleri doğrudan askerin, komutanın ya da yöneticinin kendisini ifade etmekteydi. Dolayısıyla Roma, personifikasyonu bir kadın olarak tasvir ederek zaferini kutlamış, galibiyetini duyurmuş, düşmanı kendinden aşağı gördüğünü

25 Houser 1998, 281 vd.

26 Roaf 1983.

27 Lind 1973-74, 108.

28 Sikkelerin arka yüz tipi olarak karşımıza çıkan bu düzenlemede "Germania Capta", "Dacia Capta"... gibi lejandlar da yer almaktadır: Otrowski 1990, 566.

ifade etmiştir. Roma'nın bu toponomik personifikasyonda kullandığı tasvirin dışıl olması erkeğin kadına bakış açısı, kadının toplumdaki birey olma algısı ve durumuyla ilişkilidir. Bir anlamda karşındakini küçük görme ve kendini yükseltme amacı taşımaktadır. Öyle ki bu personifikasyonlar temsil ettiği milletleri bir tutsak şeklinde yansıtır. Örneğin Vespasianus dönemine ait bir sikkede *Iudaea Capta* lejandı ile Yahudiye tasviri²⁹ ya da bir Traianus sikkesinde *Parthica Capta* lejandı ile birlikte, üzgün bir şekilde tropaion önünde yerde oturan Parth tasvirine yer verilmiştir³⁰. Bu personifikasyonların anlam ve biçiminin özünde aslında Romalı gözüyle oluşturulmuş barbar imajı yatmaktadır³¹. Roma sanatında barbar imajının en iyi örnekleri Augustus döneminden itibaren görülmeye başlar. Barbar imajı çoğunlukla elleri bağlı, diz çökmüş ya da hizmet eden görüntüde bir tutsak olarak karşımıza çıkar³².

Buna göre British Museum büstünün tipolojik olarak Roma'nın personifikasyon geleneğine en uygun örneklerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Parthia ya da Parth tasvirlerinde hem kadın hem de erkek imajının kullanıldığı görülür. Bu durum Roma'nın personifikasyon geleneğinden ötürü, erkek tasvirlerinin doğrudan bir yöneticiyi, komutanı ya da askeri gösterdiği; kadın imajının ise kişileştirmenin bizzat kendisi olduğu önerisine neden olmaktadır. Buna Augustus, Traianus³³, Antoninus Pius (*Lev. 2*)³⁴ ve Marcus Aurelius (*Lev. 3*)³⁵ dönemi sikkelerinin arka yüzünde yer alan Parth tasvirleri örnek verilebilir. Augustus dönemine ait bir sikkenin arka yüzünde orta yaşlı ve sakallı, sağ dizi üzerinde durmuş bir şekilde betimlenen Parth, vexillumu sunarken tasvir edilmiştir³⁶. Benzer duruşla elinde standard tutan bir Parth tasvirini de Domitianus sikkesinde görürüz³⁷. Traianus sikkelerinde, arka yüzde tropaionun her iki yanında yerde oturan ve bir elleri başlarına dayanmış şekilde oturan birer Parth yer alır. Bu duruş Roma'nın zaferleri sonrasında alışagelmış bir tipolojidir.

Doğrudan bir erkek tasvirinin tercih edilmesi daima bir personifikasyon belirteci olmamaktadır; bazen de belli bir kişiye gönderme yapıldığı anlamına da gelmektedir. Örneğin Augustus'un Prima Porta yontusunda³⁸ göğüs zırhında bir Parth erkeğinden Roma

29 Barag 1978, 14 vd.

30 RIC II 1926, 325.

31 Roma'ya özgü barbar imajı, Cornelius Sulla tarafından MÖ 56 yılında darp ettirilen bir sikkenin arka yüzünde görülür. Roma sanatında barbar imajı, özellikle Augustus döneminde çok fazla gelişmiş ve sonraki dönemlerde de bu gelişimi devam etmiştir. Zafer anıtları, taklar, frizler, resmi yapılar, sikkeler ve gemlerde Roma'nın barbar imajını yansıtan tasvirler karşımıza çıkar: Schneider 1996, 20.

32 Schneider 1996, 21.

33 RIC II 1926, 325.

34 RIC III 1930, 586.

35 RIC III 1930, 1429.

36 RIC I 1923, 64, no. 315.

37 RIC I 1923, 959.

38 Augustus'un bu yontusu, 1863 tarihinde Prima Porta yakınlarında, Via Flaminia ile Via Tiberiana arasında yer alan Livia'nın villasında bulunmuştur. Prima Porta, İmparator Augustus'un ikinci portre tipine de adını vermiştir: Özgan 2013, 158.

standardının geri alınış sahnesi yer alır. Merkezdeki bu sahnenin solunda paludamentumlu, miğferli ve uzun çizmeleriyle genç bir Romalı komutan ya da tanrı Mars yer alır. Karşısında ise Romalı'dan daha kısa boya sahip, sakallı, orta yaşlı, uzun kıyafetli ve pantolonlu olarak bir Parth bulunmaktadır. Parth tasviri elinde, ucunda kanatları açık bir şekilde kartalın olduğu standard tutmaktadır. Bu sahnenin Geç Cumhuriyet Döneminde Parthlara teslim edilen standardın MÖ 20 yılında tekrar kazanıldığını gösterdiği düşünülür. Buradaki Parth tasvirinin devletin kurucusu I. Mithridates ya da dönemin kralı IV. Pharaates olabileceği öne sürülür. Bir başka görüş de Roma tanrısı Mars'ın karşısında bir Parth tanrısının olabileceğidir. Buradaki tasvirin diz çökmüş şekildeki hali yine aynı dönemin sikkeleri üzerinde görülür³⁹. Res Gestae Divi Augusti'de (29.2) Augustus: "Persleri üç Roma ordusunun ganimet ve sancaklarını bana geri vermeye ve yalvararak Roma halkının dostluğunu dilemeye zorladım. Ayrıca bu sancakları Mars Ultor Tapınağı'nın içindeki en kutsal bölüme koydurdum." yazar⁴⁰. Prima Porta'daki ve sikkedeki tasvirler Augustus'un bu ifadesinin bir tasviri niteliği taşımaktadır.

Parthia'yı temsilen kadın imajının olduğu sikke örnekleri de farklı imparatorlar zamanında karşımıza çıkmaktadır. Marcus Aurelius dönemine ait sestertius ve denariuslarda bir tropaion önünde oturan Parthia tasviri yer alır. Bu sikkelerdeki betimlerde Parthia'nın başında Phryg başlığı yer alır⁴¹. Bir benzer örneği Lucius Verus sikkesinde de görülür⁴². Parthia personifikasyonu bu sikkelerde ya sağ elini yüzüne doğru getirmiş, sol kolu karın hizasında tasvir edilmiş ya da elleri arkadan bağlı bir tutsak şeklinde mağlubiyeti ifade edilerek gösterilmiştir. Antoninus Pius dönemine ait bir sestertiusta ise Parthia personifikasyonu elinde taç, yay ve sadak tutarken betimlenmiştir⁴³.

Sikke örnekleri dışında Parthia personifikasyonu -tartışmalı olarak Roma'da görülür. Roma'da Mars Meydanı'nda bulunan Antoninus Pius tarafından Hadrianus'a adanan Hadrianeum'daki⁴⁴ kabartmalarda tamamı kadın olarak tasvir edilmiş personifikasyonlar vardır. Kabartmaların temsil ettiği eyalet personifikasyonlarının tespiti ile ilgili genel olarak bazı sorunlar vardır. Bunlardan biri de Doğu giyimli ve konik başlıklı olarak tasvir edilen personifikasyondur. Bu personifikasyonun farklı bilim insanları tarafından Parthia, Scythia ya da Armenia (Lev. 4) olabileceği öne sürülmüştür. Bir Traianus sikkesinin arka yüzünde "rex Parthis datvs" lejandı ile Traianus karşısında yer alan tasvirin aynı şapkayı takmasından

39 RIC I 1923, 287.

40 Merkezdeki bu sahnenin sağına ve soluna yerleştirilen kadın tasvirleri ise Galya ve İspanya'nın personifikasyonlarıdır: Özgan 2013, 162-164.

41 RIC III 1930, 1440, 542, 540.

42 RIC III 1930, 1443.

43 RIC III 1930, 586.

44 Hadrianeum ya da Hadrianus Tapınağı, Roma'da Campus Martius'ta bulunur. Halefi Antoninus Pius tarafından MÖ 145 yılında İmparator Hadrianus'a (MS 117-138) adanan bir yapıdır. Günümüzde Piazza di Pietra'da bulunan yapı, Pantheon yakınlarındadır. Korinth düzenli tapınakta Prokonnesos (Marmara Adası) mermeri kullanılmıştır: Juhász 2018.

dolayı Hadrianeum kabartmasındaki tasvirin Parthia olduğu sonucuna varılır⁴⁵. Fakat bu görüşe karşı çıkanlar da yine sikke karşılaştırması yoluyla sonuca ulaşmıştır. Antoninus Pius dönemine ait bir sikkenin arka yüzündeki Scythia personifikasyonunun başındaki başlık ile bu kabartmanın başlığının benzer olması sebebiyle Parthia ya da Armenia olamayacağı, Scythia olması gerektiği öne sürülmüştür⁴⁶.

Büstün imajındaki Doğulu görüntüsünün dışında ideal yüz hatları, dalgın – durgun bakışı, ortadan ikiye ayrılmış saçlarının betimleniş şekli gibi detaylar da onun batılı özellikleridir. Bu özellikleriyle eser, MÖ 5. ve MÖ erken 4. yüzyılın Klasik Yunan tarzının taklit edildiği Roma klasisizminin⁴⁷ en iyi uygulamaları arasında yer alır. Büstün stilistik ve tipolojik özellikleri Hadrianeum'daki personifikasyonlar ile karşılaştırıldığında önemli benzerlikler mevcuttur. Anolojik olarak değerlendirildiğinde Hadrianeum kabartmaları ile British Museum büstü aynı usta elinden ya da aynı atölyeden çıkmış izlenimi vermektedir. Dolayısıyla bu nedenlerle eser, en erken Hadrianus ya da Antoninus Pius dönemine tarihlendirilmelidir.

Sonuç

Günümüzden geçmişe bakıldığında özellikle heykeltıraşlıkta sanat eseri olarak görülen çoğu eserin ilk ortaya çıkış amacının sanata hizmet etmek olmadığı görülür. Bu eserler öncelikle dini ve siyasi nedenlerle yapılmışlardır. Dini ritüellerde tanrıları onurlandırmak, halkın manevi ihtiyacını karşılamak, siyasi otoriteyi güçlendirmek ya da tarihsel bir olayı kayıt altına almak gibi nedenler eserlerin başlıca yapılış amaçları arasında sayılabilir. British Museum büstü de sanatsal kaygıyla değil siyasi propaganda amacıyla şekillendirilmiş ve günümüze ulaşmış tarihsel bir kayıttır.

Bu yayında British Museum büstünü tarihsel bir vesika gibi okuyabilmek için öncelikle cinsiyet ve kimlik tespiti yapılmış; büstün Parthia'yı temsil ettiği sonucuna varılmıştır. Bu çıkarım, büste sorulan sorular ve cevaplarına göre yapılan değerlendirme ve karşılaştırmalar sayesinde sağlanmıştır. Dolayısıyla ilk soru cinsiyetinin ne olduğudur. Buna göre alından ikiye ayrılan, kulak hizasına doğru hacim kazanarak zarif ve dalgalı bir şekilde verilen saçları onun bir kadın olarak tasvir edildiğinin en somut kanıtını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra büstün yüzündeki bariz feminenlikle beraber cinsiyetiyle ilgili herhangi bir soru işareti kalmamıştır. Büst, stil açısından ideal görüntüyü yakalaması, yüzündeki durgun – sakin ifade, Phryg şapkası, üzerindeki örtü ve yaşmak kullanımı ile ifade ettiği anlam bakımından derinliği olan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Büstün kimliğinin tespitinde ise başlıca unsurlar başındaki Phryg başlığı ve yaşmak kullanımı olmuştur. Phryg başlığı büstün Doğu kökenine işaret etmektedir. Roma İmparatorluğu'nda özellikle heykeltıraşlıkta kendilerinden olmayanın ve Doğu toplumlarının tasvirlerinde kullanılan motiflerden biri de Phryg başlığıdır. Büstün Parthia olarak

---

45 Ansel 2015, 280-281.

46 RIC III 1930, 588; Juhász 2018, 94.

47 Elsner 2006, 270.

tespitindeki en önemli neden ise yaşmak kullanımını olmuştur. Roma'nın yüzyıllar boyunca siyasi ve askeri olarak en çok çatıştığı medeniyet olan Parthlarda özellikle yöneticiler de dahil olmak üzere erkeklerin yaşmak kullandığı bilinir. Buna göre British Muesum büstünün, Roma'nın eyaletleri ya da çatıştığı toplumların personifikasyonlarını kadın olarak tasvir etme geleneğine uygun olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Roma'nın yarattığı bu personifikasyon imajı küçümseme ve kendilerini yüceltme amacına hizmet etmektedir.

Dolayısıyla British Museum büstünün kim olduğuna ve hangi amaca hizmet ettiğine yönelik soruların cevapları Roma'nın imparatorluk gücünü ve bu gücü propaganda yoluyla güçlü bir biçimde ortaya koyduğunu gösterir. Siyasi propagandanın savaşız, süvarisiz en güçlü araçlarından biri de Roma için toplumların personifikasyonu olmuştur ve sanatta yoğun olarak kullanılmıştır. Roma'ya bağlı eyaletleri ya da mücadele içinde oldukları, baskın geldikleri krallıkları küçümseme aracı olarak kadın imajının kullanılması imparatorun ve imparatorluğun yüceltilmesi muazzam bir zekaya işaret etmektedir. Diğer taraftan bu personifikasyonların tasvirinde estetik kaygısının oluşu ve ideal kadın görüntüsüne ulaşılması da elbette sanatsal zevklerinin bir yansıması olarak düşünülebilir. Sonuç olarak Eski Çağ'dan günümüze ulaşan eserlerin kimliğini doğru tespit etmek, o medeniyetin tarihine ışık tutacak, önemli bir yapı taşını yerli yerine koymuş olacaktır. British Museum büstünün Parthia personifikasyonu olarak yapılması da onun, bu tarihi öneme sahip eserlerden biri olduğunu göstermektedir.

Levha 1: British Museum Büstü (British Museum Arşivi).

Levha 2: A.Y.: Parthia personifikasyonu (RIC III 1930, 586).

Levha 3: A.Y.: Tropaion önünde otururken tasvir edilmiş Parthia (RIC III 1930, 1429).

Levha 4: Parthia/Armenia/Scythia? Kabartması, Hadrianeum (Juhász 2018, 89).

Antik Kaynaklar

Herodotus

Herodotus, *Histories*, (trans. A. D. Godley), Cambridge, 1920.

Homeros

Homeros, *The Iliad*, (trans. A. T. Murray), Cambridge, London, 1924.

Strabon

Strabon, *The Geography*, Cambridge, London, 1924.

Kaynakça

Ansel 2015

Ansel, C., Les “personnifications des provinces orientales” sur l'architecture romaine, *Archéologie et Préhistoire*, Université Charles de Gaulle- Lille III, Français.

Barag 1978

Barag, D., “The Palestinian ‘Judaea Capta’ Coins of Vespasian and Titus and the Era on the Coins of Agrippa II Minted under the Flavians”, *The Numismatic Chronicle* 18 (138), 14-23.

Bieńkowski 1900

Bieńkowski, P., *De simulacris barbararum gentium apud Romanos, corporis barbarorum prodromus*, Typis Universitatis Jagellonicae, Cracoviae.

Bonanno 1976

Bonanno, A., *Portraits and other Heads on Roman Historical Relief up to the Age of Septimius Severus*, BAR Supplementary Series 6, England.

British Museum 1844

British Museum, *Synopsis of the Contents of the British Museum*, London.

British Museum 1874

British Museum, *A guide to the Græco-Roman sculptures, in the Department of Greek and Roman Antiquities*, London.

British Museum 2023

British Museum, “Bust”, https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1805-0703-78

Ellis 1836

Ellis, H., *British Museum: The Townley Gallery 1*, London.

Elsner 2006

Elsner, J., “Classicism in Roman Art”, (ed. J. Porter), *Classical Pasts: The Classical Traditions of Greece and Rome*, Princeton, 270-97.

Frothingham 1918

Frothingham, A.L., “A New Mithraic Relief from Syria”, *American Journal of Archaeology*, (Jan. - Mar.), 22/1, 54-62.

Gregoratti 2012

Gregoratti, L., "Parthian Women in Flavius Josephus, Jüdisch-hellenistische Literatur in ihrem interkulturellen Kontext", Peter Lang Verlag, 183-192.

Hannah 1996

Hannah, R., "The Image of Cautes and Cautopates in the Mithraic Tauroctony Icon", Religion in the Ancient World Conference, (ed. Matthew Dillon), Amsterdam, 177-192.

Houser 1998

Houser, C., "The 'Alexander Sarcophagus' of Abdalonymos: A Hellenistic Monument from Sidon", (eds. O. Palagia and W. Coulson), Regional School in Hellenistic Sculpture Proceedings of an International Conference Held at the American School of Classical Studies at Athens, 281-291.

Isaac 2014

Isaac, B., "The Barbarian in Greek and Latin Literature", *Scripta Classica* XXXIII, 117-137.

Juhász 2018

Juhász, L., "Some Notes on the Hadrianeum Reliefs", *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 69, 83-96.

Kim – Rose – Holzman – Morgan 2017

Kim, P. – Rose, C.B. – Holzman, S. – Morgan, K.R., "The Legacy of Phrygian Culture/Frig Kültür Mirası", *The Golden Age of King Midas: Exhibition Catalogue*, (eds. C. Brian Rose and Gareth Darbyshire), Philadelphia, 41-48.

Lind 1973–74

Lind, L.R., "Roman Religion and Ethical Thought: Abstraction and Personification", *The Classical Journal* 69/2, (Dec. – Jan.), 108-119.

Llewellyn–Jones 2003

Llewellyn – Jones, L., "Veiling The Ancient Greeks, Aphrodite's Tortoise: The Veiled Woman of Ancient Greece", *The Classical Press of Wales*, Swansea, 1-22.

Otrowski 1990

Otrowski, J.A., "Simulacra Barbarorum. Some Questions of Roman Personifications", *Akten des XIII Internationalen Kongresses für Klassische Archäologie*, Berlin 1988, 566-567.

Özgan 2013

Özgan, R., *Roma Portre Sanatı I*, İstanbul.

Met Museum 2023

Met Museum, Bronze statuette of a veiled and masked dancer, Accession Number: 1972.118.95 <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/255408>.

MFA 2023a

MFA, Veiled dancing woman, Accession Number: 01.7922 <https://collections.mfa.org/objects/151836/veiled-dancing-woman?ctx=91a355b9-0872-4bba-9a5f-e3d02ac8d90a&idx=8554>.

MFA 2023b

MFA, Woman standing, Accession Number: 01.7849 <https://collections.mfa.org/objects/151801>

RIC I 1923

RIC I, The Roman Imperial Coinage I, from 31 BC to Ad 69-Augustus to Vitellus, (eds. C.H.V. Sutherland – R.A.G. Carson), London.

RIC II 1926

RIC II, The Roman Imperial Coinage II, Vespasian to Hadrian, (eds. H. Mattingly and E. A. Sydenham), London.

RIC III 1930

RIC III, The Roman Imperial Coinage 3, Antoninus Pius to Commodus, (ed. H. Mattingly – E.A. Sydenham), London.

Ribouillault 2011

Ribouillault, D., “La Villa Montalto et l'idéal rustique de Sixte-Quint”, *Revue de l'art* 173/3, 33-42.

Roaf 1983

Roaf, M., “Sculptures and Sculptors at Persepolis”, *Iran, The British Institute of Persian Studies* 21, London, i-v+vii+ix-xi+1-164.

Schneider 1996

Schneider, R.M., “The Barbarian in Roman Art: A Countermodel of Roman Identity”, *The Colloquia of the XIII International Congress of Prehistoric and Protohistoric Sciences, Forlì (Italia) 8-14 September, The Roman Period (in the Provinces and the Barbaric World), Series Colloquia 13, Forlì, 19-30.*

Sezer 2015

Sezer, S.S., “The Orpheus Mosaic of Prusias ad Hypium Prusias ad Hypium Orpheus Mozaïgi”, *JMR* 8, 123-140.

Smith 1904

Smith, A.H., *A Catalogue of Sculpture in the Department of Greek and Roman Antiquities, British Museum III*, London.

Smith 1987

Smith, R.R.R., “The Imperial Reliefs from the Sebasteion at Aphrodisias”, *The Journal of Roman Studies* 77, 88-138.

Smith – Jacobs – Somersan 2022

Smith, R.R.R., Jacobs, I., Somersan, S., “Aphrodisias'ta Güncel Çalışmalar”, *Lycus Dergisi* 6, 25-63.

Şare Ağtürk 2014

Şare Ağtürk, T., “Headdress Fashions and Their Social Significance in Ancient Western Anatolia: The Seventh Through Fourth Centuries BCE”, *Anadolu/Anatolia* 40, 45-85.

Tosun 2022

Tosun, M., "Pers/Akhaemenid Dönemi'nde Anadolu: Bölgeler Arası Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *Oannes, Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4/2, Eylül, 379-416.

Vasilyan 2017

Vasilyan, V., "Iconographic personifications in Armenia and Bithynia-Phrygia", *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC-5th century AD): 20 Years On (1997-2017)*, Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanța – 18-22 September 2017), (eds. G.R. Tsetskhladze – A. Avram – James Hargrave, 683-694.

Wiesehöfer 2012

Wiesehöfer, "Das Diadem bei den Achaimeniden: Die schriftliche Überlieferung", (eds. Achim Lichtenberger, Katharina Martin, H.-Helge Nieswandt, Dieter Salzmann), *Das Diadem der hellenistischen Herrscher. Übernahme, Transformation oder Neuschöpfung eines Herrschaftszeichens?*, (Reihe Euros: Vol. 1), Bonn, 55-62.

Seleucia | Sayı XIV | Mayıs 2024

A Comment on the Two Mold-Blown Glass Vessels from Anatolia: Christian Affiliations in Roman Imperial Glass

Anadolu Buluntusu Kalıba Üfleme İki Cam Vazo Konusunda Bir Yorum: Roma İmparatorluk Dönemi Camculuğunda Hıristiyanlıkla İlgili Çağrışımlar
Emel Erten – Güven Sevencan
11

Isaura Territoriumu'ndan Yeni Bir Yazıt
A New Inscription From Isaura's Territorium
Osman Doğanay - Murat Aydaş
23

2017-2019 Lebedos Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Siyah Firnisli Attika Seramikleri
Attic Black-Glazed Pottery from Lebedos Discovered During Archaeological Surveys from 2017 to 2019
Figen Çevirici-Coşkun
31

Ahlat Müzesi'nden Bir Grup Urartu Eseri
A Group of Urartian Artifacts from Ahlat Museum
Bilcan Gökce - Mikail Ercek - İlhan Kılıç
65

Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları
Heracleia Pontica Amphorae from Sinop Balatlar Church Excavations
Gülseren Kan Şahin – Ebru Batmaz
85

Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Avanos ve Çevresi: Geç Hellenistik Dönem'den Geç Antik Çağ'a
Avanos and its Environs in the Light of Recent Archaeological Research: From the Late Hellenistic Period to Late Antiquity
Handan Yıldızhan
119

Trade Relations of Tarsus in the Light of Amphora Finds: From Roman Imperial Period to Late Antiquity
Amphoralar Işığında Tarsus'un Ticari İlişkileri: Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağlar
Erkan Alkaç
149

British Museum'da Bulunan Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı Bir Büst
The Bust with Phrygian Cap and Yashmak in the British Museum
Meral Hakman
167

Eminler Höyük Erken Tunç Çağı III Seramik Buluntuları ve MÖ III. Binyıl Sonlarında Karaman Ovası
Eminler Höyük Early Bronze Age III Pottery and Karaman Plain at the End of the 3rd Millennium BC
Yalçın Kamış – Tuğçe Şener
187

A Stamped Rhodian Amphora from the British Museum: A New Eponym-Fabricant Couple
British Museum'dan Mühürlü Bir Rhodos Amphorası: Yeni Bir Yönetici-Üretici Çifti
Erkan Alkaç – Handegül Canlı
217

Sisan Höyük'ten Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri
Hellenistic and Roman Pottery from Sisan Höyük
Hatice Körsulu – Cemile Gültekin
229

Koloe (İzmir-Kiraz) Buluntusu Roma Heykeltıraşlık Eserleri Üzerine Yorumlar
Comments on the Roman Sculpture from Koloe (Kiraz - İzmir)
Ali Özkan
273

Büyük Deller Hellenistik Dönem Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler
Preliminary Analysis of the Hellenistic Pottery from Büyük Deller
Burcu Tüysüz - Işıl Demirtaş - Pınar Çaylı
297

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium
A Group of Terracotta Unguentaria from Akşehir Nasreddin Hodja Archaeology and Ethnography Museum
Nizam Abay – Cüneyt Öz
329

ISSN 2148-4124

ISBN 978-625-6925-52-6

